

Middeleeuwen: Akkers Zoelmond en Beusichem bewerkt voor opvang Utrechtse prostituees en rijke dochters in 'Wittevrouwen'

De geschiedenis heeft soms hele bijzondere raakvlakken. Wat hebben akkers in de middeleeuwen in Beusichem en Zoelmond te maken met prostituees in Utrecht en rijke adellijke dames? Heel veel. Lees maar:

Een schets van het Utrechtse wittevrouwenklooster

Stel je de dorpen Beusichem en Zoelmond eens voor in de middeleeuwen. Beide waren onderdeel van het Graafschap Buren. Er was flinke strijd met het water, het was een onrustige tijd, met regionale strijd tussen heren,

hertogen en (kandidaat) bisschoppen. Ook de Hoekse en Kabeljauwse twisten waren voelbaar in dit deel van Nederland. De wereld was veel kleiner. De gang van de seizoenen bepaalde werkzaamheden op de akkers.

Veel gronden in Beusichem waren niet in het bezit van de boeren of landarbeiders, maar in bezit van kerken in Utrecht of de heren. Deze ontvingen dan delen van de oogst of gelden in een vroeg soort pacht. Dat gold ook voor het Wittevrouwenklooster. Dit oude Utrechtse klooster (waar nu de Wittevrouwensingels ligt in Utrecht) had flinke bezittingen in deze streek. Uit de goederenlijsten van het klooster in de 16e eeuw was 86 morgen land in Zoelmond van het Wittevrouwenklooster. (*De bezitsverhoudingen en de plattelandseconomie in het westelijke gedeelte van het Gelderse rivierengebied, ca 1300 – ca 1750. B.P.J. van Bavel*)

Werk van horige boeren op land van een heer in de 14^e eeuw

Dat Wittevrouwenklooster had dus een enorm stuk land in Zoelmond van 73 hectare. Een morgen is namelijk bijna een hectare groot. Ook in de 14e eeuw zijn er bezittingen van het klooster in Beusichem, al is de administratie van het klooster verloren gegaan.

Maria Magdalena-orde

De 14e eeuw is de begintijd van het Wittevrouwenklooster. Dat is ontstaan als huis voor bekeerde prostitueés. Het klooster behoorde tot de St. Maria Magdalena-orde voor boetvaardige ex-prostituees. Het onderkomen werd binnen de stadsmuren gevestigd in de noordoosthoek van de stad.

Het Wittevrouwenklooster diende dus de vele hoeren in de buurt tot een fatsoenlijker bestaan te bewegen. Het Wittevrouwenklooster was in eerste instantie gewijd aan Maria Magdalena, een orde die in 1226 werd gesticht door de paus. Maria Magdalena was in die tijd een geliefde heilige. Zij gold als het symbool van een gevallen vrouw die tot inkeer komt.

Er zijn bronnen die schrijven dat het toen al geleid werd door nonnen. Door hun witte kleding kreeg dit klooster later de naam wittevrouwenklooster, en kennen we het nog van de wittevrouwensingel.

Prostitutieverbod op kerkhoven

Hoe zat het met prostitutie in de Middeleeuwen? Aan het eind van de Middeleeuwen probeerde de Utrechtse gemeenteraad prostitutie te reguleren. Het was niet verboden, tenzij het te openlijk plaatsvond. Via verordeningen werd bijvoorbeeld bepaald dat prostitutie uitsluitend mocht plaatsvinden in de achterafstegen bij de stadsmuur.

Aan het eind van de 16e eeuw veranderde dit. Onder invloed van het protestantisme werd gepoogd de prostitutie te verbieden. Er werd fel tegen prostitutie opgetreden maar dat verdreef prostitutie niet uit de stad. “Hoerenwaarden”, “Ravothuizen” en “koppelaarsters” bleven bestaan, staat in het boek *Een paradijs vol weelde*. *Geschiedenis van de stad Utrecht*.

Maar hoe zat dat eerder in de middeleeuwen? Hoeren waren heel lang verbannen uit de binnenstad. Prostitutie op zichzelf was niet verboden. Hoeren mochten eigenlijk hun beroep uitoefenen; er golden slechts beperkingen voor wanneer en waar prostitutie was toegestaan. De Hollandse steden hadden hun eigen beleid. De Amsterdamse regels (keur) uit 1509 beboette hoeren die buiten twee aangewezen stegen met mannen slapen. De Amsterdamse keur uit 1413 bepaalde dat ‘enich wijf van lichten levene, die in die kerke of upt

kerchhof enich gheselschap hadde mit enighen man, hetzy mit eten jof mit drincken of by te slapen haar oor verliest.' Wat deze sanctie betekent, is niet duidelijk. Kerkhoven waren publieke ruimtes in de Middeleeuwen met een behoorlijke aantrekkingskracht.

Rijke adellijke dames

In de 14e eeuw is het klooster overgegaan naar de premonstratenzers- of norbertijnenorde, waarbij in de tweede helft van die eeuw vooral adellijke vrouwen tot de kloostergemeenschap gingen behoren.

Na de Reformatie bleef het klooster gehandhaafd. Het kwam onder de ridderschap en Staten van Utrecht te vallen en zij bepaalden het bestuur en beheer. Veel goederen werden vervolgens verkocht. In de 17e eeuw kwamen de vrouwen meer en meer buiten het kloosterterrein te wonen. In het derde kwart van de 17e eeuw braken nog branden uit die een deel van de kloostergebouwen verwoestten. Rond 1710 zijn nog overgebleven bouwwerken gesloopt waarbij de grond werd herbestemd voor huizenbouw.

Grootgrondbezitters

Grootgrondbezitters

Welke bestemming de opbrengst van de gronden in Zoelmond en Beusichem daarna kreeg, wordt niet duidelijk uit de bronnen. De geestelijken van de Sint Janskerk hadden veel bezittingen in Beusichem en stelde in de 13^e eeuw grond beschikbaar in Utrecht voor het klooster. Mogelijk is ook de grond in Zoelmond zo aan het klooster toegewezen. Daarvoor zijn geen bronnen beschikbaar.

Het grondbezit in Beusichem en Zoelmond werd vrij goed geregistreerd. Zo had de graaf van Buren 12 morgen grond in bezit in Zoelmond en 46 morgen in Beusichem. We weten niet hoe vrij de boeren waren die het land van de graaf bewerkten en wat hun verplichtingen waren. Dat zal voor de boeren op de grond van het Wittevrouwenklooster vrijer zijn geweest.

De Domkerk en Sint Janskerk hadden in de Middeleeuwen veel bezit in Beusichem. De heer van Culemborg had de meeste gronden, omdat hij afstamde van de heren van Beusichem.